

fûzurrahman Zeynullah'ın tahkikiyle neşredilmiştir (I-III, Medine 1990).

BİBLİYOGRAFYA :

Heysem b. Küleyb eş-Şâşî, *el-Müsned* (nşr. Mah-fûzurrahman Zeynullah), Medine 1410/1990, neşredenin girişi, I, 11-19; İbn Mâkûlâ, *el-İkmâl*, IV, 276; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 376; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 500; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 848-849; a.m.f., *A'lâmü'n-nübelâ'*, XV, 359-360; Cl. Gilliot, "Textes arabes anciens édités en Egypte au cours des années 1990 à 1992", *MIDEO*, XXI (1993), s. 456; a.m.f., "Textes arabes anciens édités en Egypte au cours des années 1992 à 1994", a.e., XXII (1994), s. 310.



YAVUZ KÖKTAŞ

ŞÂŞÎ, Kâsım b. Muhammed

(قاسم بن محمد الشاشي)

Ebü'l-Hasen Kâsım
b. Muhammed b. Ali eş-Şâşî
(ö. 400/1010 civarı)

Muhammed b. Ali el-Kaffâl
eş-Şâşî'nin oğlu;
Şâfîi fakihî

(bk. KAFFÂL, Muhammed b. Ali).

ŞÂŞÎ, Muhammed b. Ahmed

(محمد بن أحمد الشاشي)

Ebü Bekr Fahrü'l-İslâm Muhammed
b. Ahmed b. el-Hüseyn eş-Şâşî el-Fârikî
(ö. 507/1114)

Şâfîi fakihî.

Aslen Şâş (Taşkent) Türkleri'nden olup Muharrem 429 (Ekim-Kasım 1037) veya 7 Muharrem 427 (11 Kasım 1035) tarihinde Meyyâfârikîn'de doğdu. Bazı çağdaş eserlerde ismi, künyesi, nisbesi ve mezhebi aynı olan Muhammed b. Ali el-Kaffâl ile karıştırıldığı için kendisine yanlışlıkla Kaffâl lakabı nisbet edilmektedir (meselâ bk. Brockelmann, *GAL*, I, 489; *Suppl.*, I, 674; Ziriklî, VI, 210). Meyyâfârikîn'de Kadî Ebû Mansûr Muhammed b. Şâzân et-Tûsî'den, Diyarbekir'de Ebû Abdullah Muhammed el-Kâzerûnî'den fıkıh dersleri aldı. Daha sonra Bağdat'a giderek Ebû İshak eş-Şîrâzî'ye mürid oldu; ölümüne kadar kendisinden faydalandığı hocasına Horasan (Nîşâbur) yolculuğunda eşlik etti. Bağdat ve Mekke'de fıkıh ile cedel dersleri aldığı ve hadis dinlediği kişiler arasında İbnü's-Sabbâğ, Ebû Ya'lâ el-Ferrâ ve Ebû Bekir Muhammed b. Sâbit el-Hucendî gibi âlimler bulunmaktadır. Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin ölümünün ardından Bağdat'ta Şâfîi mezhebinin reisliğini üstlenen Şâşî zühdü ve takvâsı sebebiyle Cüneyd lakabıyla anılırdı. Önceleri Bağdat'ta kendi yaptırdığı med-

resede ders verdi. 19 Muharrem 482 (3 Nisan 1089) tarihinden itibaren Tâcûlmülk'ün Bağdat'ta inşa ettirdiği el-Medresetü't-Tâciyye'de müderrisliğe başladı. 504 Muharreminde (Temmuz-Ağustos 1110) Bağdat Nizâmîye Medresesi'nde müderris olarak görevlendirildiyse de bir müddet sonra azledildi. Daha sonra yeniden görevlendirildiği bu medresede tedris faaliyetlerini ölünceye kadar sürdürdü. Derslerine vezirler ve diğer devlet adamları da katılıyordu. Fikhî görüşleri özellikle Nevevî'nin *el-Mecmû'û* olmak üzere Şâfîi fıkıh kitaplarında nakledilmiştir. İbn Mahmûye diye tanınan Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Yezdî, Silefî, Şühde el-Kâtibe, İbn Ebû Rendeka et-Turtûşî, İbn Berhân ve Ebû Bekir İbnü'l-Arabî gibi şahsiyetler ondan fıkıh ve fıkıh usulü, cedel ve kelâm dersleri aldı yahut hadis rivayet etti. 25 Şevval 507'de (4 Nisan 1114) Bağdat'ta vefat eden Şâşî'nin kabri Bâbübrez Kabristanı'nda hocası Şîrâzî'ninkinin yanındadır. Ölümü için 16 Şevval (26 Mart) tarihi de kaydedilmektedir (İbnü'l-Cevzî, VII, 138; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XII, 178; krş. *Tabakâtü fukahâ'i's-Şâfi'iyyîn*, II, 531). İbn Asâkir'in 577 (1181) (*Tebyînü kezibi'l-müfterî*, s. 307) ve Musannif'in 505 (1111-12) olarak zikrettikleri (*Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, s. 198) yıllar istinsah hatasından kaynaklanmış olmalıdır. Şâşî'nin, kendisi henüz hayatta iken fetva makamına erişen Ebû'l-Muzaffer Ahmed ve Ebû Muhammed Abdullah adlı iki oğlu vardır.

Eserleri. 1. *Hilyetü'l-'ulemâ' fi ma'rifeti mezâhibi'l-fukahâ'*. Abbâsî Halifesi Müstazhir-Billâh'a (1094-1118) ithaf edildiğinden *el-Müstazhirî* ismiyle de bilinen kitabın muhtaddimesinde, Müstazhir-Billâh'ın şer'î sınırların dışına çıkmadan tercihte bulunabilmesi için eserde her meseleyle ilgili farklı mezheplere ait ictehadların ortaya konulduğu belirtilmektedir (*Hilye*, I, 53-54). Kitabın tertibinde Şîrâzî'nin *el-Mühezzeb*'inin etkisi görülmektedir. Her meselede önce Şâfîiler'in, ardından diğer Sünnî mezheplerin görüşleri aktarılır. Bazan Şîa'nın ve Zâhiriyye'nin ictehadlarına da yer verilir. Zaman zaman görüşler arasında tercihte bulunulur. Bu tutum Şâşî'nin mezhep taassubuna kapılmadığını göstermektedir. *Hilyetü'l-'ulemâ'* Yâsîn Ahmed İbrâhim Derârdike (I-III, Beyrut-Amman 1400/1980 [eksik bir neşirdir], I-VIII, Amman 1988) ve Saîd Abdülfettâh (I-III, Mekke-Riyad 1417/1996) tarafından yayımlanmıştır. Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Behrâm ed-Dimaşkî (ö. 705/1305) eseri *Tuhtetü'n-nübehâ' fi'ht-*

lâfi'l-'ulemâ' adıyla ihtisar etmiştir. Şâşî'nin *Hilyetü'l-'ulemâ'*'nın şerhi gibi kabul edilen *el-Mu'cemed* adlı bir kitabı daha vardır. 2. *el-'Umde fi fûrû'i's-Şâfi'iyye*. Halife Müstazhir-Billâh'ın oğlu Umde-tüddîn Müsterşid-Billâh'a ithaf edilmiştir. Kâtib Çelebi'nin *el-'Umde*'nin şerhlerine dair verdiği bilgiler (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1170) yanlışır. 3. *Telhîşü'l-kavlî fi'l-mes'eleti'l-mensûbe li-Ebi'l-'Abbâs b. Süreyc fi't-talâk*. Şâfîi âlimlerinden İbn Süreyc tarafından ortaya atıldığı için ona nisbetle anılan ve kısır döngü içeren boşama ifade-siyle ilgili fetvayı (bk. İBN SÜREYC, Ebû'l-Abbâs) desteklemek üzere yazılmış bir risâledir (son iki eserin nüshaları için bk. Brockelmann, *GAL*, I, 489; *Suppl.*, I, 674). Şâşî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *eş-Şâfi* (İbnü's-Sabbâğ'ın Şâfîi fikhına dair *eş-Şâfi* adlı eserinin yirmi ciltlik şerhidir), *eş-Şâfi fi Şerhi Muhtaşari'l-Müzenî* (muhtemelen bu ikisi aynı eserdir), *et-Terğib*. Bağdatlı İsmâil Paşa, Şâşî'ye *el-Müsâ'id 'alâ ma'rifeti'l-kavâ'id* isimli bir kitap nisbet etmektedir (*Hediyetü'l-'arîfn*, II, 81). Brockelmann *el-Uşûl* adıyla çeşitli baskıları yapılmış olan bir kitabı İshak b. İbrâhim eş-Şâşî, Kaffâl eş-Şâşî ve Muhammed b. Ahmed eş-Şâşî'nin eserleri arasında saymaktadır (*GAL*, I, 490; *Suppl.*, I, 294, 307; ayrıca bk. ŞÂŞÎ, Ebû Ali). Ancak Hanevî fıkıh usulüne dair olması ve içinde İbnü's-Sabbâğ'ın (ö. 477/1084) *eş-Şâmil*'ine atıfta bulunulması kitabın üç Şâşî'ye de nisbet edilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Dârü'l-kütübü'l-Misriyye'de kayıtlı (Fikh Şâfîi, nr. 1141) *Fetâva'l-Kaffâl* de (Fuâd Seyyid, I, 311; Ziriklî, VI, 210) yanlışlıkla Muhammed b. Ahmed eş-Şâşî'ye izâfe edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Ahmed eş-Şâşî, *Hilyetü'l-'ulemâ' fi ma'rifeti mezâhibi'l-fukahâ'* (nşr. Yâsîn Ahmed İbrâhim Derârdike), Beyrut-Amman 1400/1980, I, 53-54; ayrıca bk. neşredenin girişi, I, 15-23, 30-40; İbn Asâkir, *Tebyînü kezibi'l-müfterî*, s. 306-307; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VI, 281; VII, 120, 138, 176-177; İbnü's-Salâh, *Tabakâtü'l-fukahâ'i's-Şâfi'iyye* (nşr. Muhyiddin Ali Necîb), Beyrut 1413/1992, I, 85-90; İbn Hallikân, *Vefeyât*, IV, 219-221; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XIX, 393-394; Sübkî, *Tabakât*, VI, 70-78; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XII, 135, 172, 177-178; a.m.f., *Tabakâtü fukahâ'i's-Şâfi'iyyîn* (nşr. Ahmed Ömer Hâşim – M. Zeynühüm M. Azeb), Kahire 1413/1993, II, 530-532; Taşköprizâde, *Miftâhu's-sa'âde*, I, 412; Musannif, *Tabakâtü'l-'ulemâ'* (nşr. Âdil Nüveyhiz), Beyrut 1402/1982, s. 197-198; *Keşfü'z-zunûn*, I, 401, 690; II, 1025, 1169-1170, 1635, 1733; Brockelmann, *GAL*, I, 489, 490; *Suppl.*, I, 294, 306, 674; *Hediyetü'l-'arîfn*, II, 81; Fuâd Seyyid, *Fihrisü'l-mahtûtâtü'l-muşavvere*, Kahire 1954, I, 311; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 210.



CENGİZ KALLEK